

MUNI ARTS

Úvod do studia dějepisu:

Zakleto v jazyce a ztraceno v překladu

S T U D I E A Č L Á N K Y

Robert Antonín

Mendikanti a české země za vlády posledních Přemyslovců*

The Mendicant Orders and the Czech Lands during the Reigns of the Last Přemyslids

In this text the author attempts to create a comprehensive picture of the expansion and subsequent activities of the Dominicans and Minorites in the Czech Lands in the 13th century, following this problem not only at the chronological level, but also looking at the issue of the relationship of the new orders to the individual layers of Czech and Moravian society. One of the main ideas in the text is a thesis on the exclusive relationship of the mendicant orders to the sovereign, his family and the representatives of the inner court. In addition, the text also looks at the tension between the mendicant orders and other representatives of the clergy and, along with this, and the transformation in piety among members of the higher social classes, reflected in their direct support for the mendicant orders. In the study, the growth of the mendicant orders in the Czech Lands is set in the wider context of the spread of the new piety and is interpreted as a social impact of the results of the Fourth Lateran Council.

Keywords: mendicants, Minorites, Dominicans, 13th century, Czech Lands, Přemyslids

Předložený text představuje pokus o reflexi vývoje mendikantských klášterů v českých zemích v první polovině 13. století zasazenou do rámce úvah o všeobecné proměně dobové spirituality, jíž zohlednil a následně dále prohloubil čtvrtý lateránský koncil. Dosavadní česká historiografie sledovala dopad tohoto koncilu, jež svolal roku 1215 papež Inocenc III., na společenský vývoj v českých zemích ve 13. století především v kontextu problematických vztahů mezi světskou a duchovní mocí, přičemž jmenovaná duchovní moc byla ztotožněna s úřady pražského a olomouckého biskopa. Patrně nejvíce pozornosti bylo věnováno sporu krále Přemysla Otakara I. s pražským biskupem Ondřejem – účastníkem zmíněného církevního sněmu a prvním významným prelátem, který se pokusil převést některé lateránské zásady do každodenního života přemyslovců. Obecná

* Studie vznikla v rámci řešení projektu Grantové agentury České republiky reg. č. ACR P405/15-018065: *Čtvrtý lateránský koncil a proměna českých zemí ve 13. a 14. století.*

1 Srov. N o v o t n ý , Václav: *České dějiny 1/5. Čechy královské za Přemysla I. a Václava I. (1197–1253)*. Praha 1928, s. 454–533; Z e m l i č k a , Josef: *Spor Přemysla Otakara I.*

M E N D I K A N T I A Č E S K É ...

doby. Vlna založení žebavých řádů, šířící se celým zaalpským prostorem, se v této době v českých zemích navíc propojila s fenoménem vzniku královských měst. Obliba mendikantů přitom nepolevovala ani v druhé polovině 13. století, jak dokládají nová založení a především vytrvalá podpora starších klášterů ze strany panovníka a nobility, jež se zřetelně odrážela ve stavebním rozvoji klášterů. I v tomto období trvalo úzké propojení mezi panovníkem a mendikantskými konventy, vyplývající ze skutečnosti, že jejich klášterní areály tvořily součást zeměpanských měst. Okázala podpora „nových“ žebavých kongregací tvořila navíc v dané době nedílnou součást panovnické sebe prezentace. Z předložené komparace je přitom zjevné, že výrazný podíl na této činnosti měl zvláště Václav II., který ve fundátorské aktivitě i v podpoře stávajících založení předčil svého otce Přemysla Otakara II. Na konci přemyslovské epochy lze mendikantské konventy považovat za plně integrovanou součást tehdejší sociální struktury vrcholně středověkých českých zemí. Rozšíření a následně působení žebavých řádů zde představují jeden z nejmateratelnějších rysů mentální proměny české a moravské společnosti, proměny, na jejímž počátku stála obroda katolické církve kodifikovaná dekrety vzešlými z jednání čtvrtého lateránského koncilu.

Die Mendikanten und die böhmischen Länder in der Regierungszeit der letzten Přemysliden

Die vorliegende Studie befasst sich mit dem Wirken der Minoriten und Dominikaner in den böhmischen Ländern während der Regierungszeit der letzten Přemysliden. Der Autor gelangt dabei zum Schluss, dass die Konvente der beiden erwähnten Orden im Verlaufe des 13. Jahrhunderts einen wichtigen Platz in der Struktur der hochmittelalterlichen böhmischen und mährischen Gesellschaft einnahmen. Es zeigt sich, dass in der ersten Phase das Wirken der Bettelorden in den böhmischen Ländern primär von der Unterstützung des Herrschers profitierte, wobei sich freilich spätestens im ausgehenden 13. Jahrhundert beide Orden sowohl unter dem Adel als auch den bürgerlichen Eliten einer hohen Beliebtheit erfreuten. Dies zeugt dem Verfasser nach von einer grundlegenden Veränderung in der Spiritualität unter den Angehörigen dieser Gesellschaftsschichten. Die Bettelorden fassten in Böhmen und Mähren zum einen in der Pastoralität rasch Fuß, zum anderen nahmen ihre Klöster dank der engen Bindung an den Herrscher bedeutende Positionen innerhalb der politischen Geographie ein. Sie bildeten fortan einen Ort der prunkvollen Visualisierung der Herrschermacht, der Versammlungen der politischen Repräsentationen und des Abschlusses von Schlichtungsabkommen im Falle von Besitzstreitigkeiten und politischen Fragen (z. B. Agneskloster, Klöster beider Orden in Brünn, Olmütz, Znaim, Iglau und Troppau). Für die Repräsentanten der Eliten erfüllten die Gründungen der Mendikanten zugleich eine wichtige spirituelle Funktion im Rahmen der Vorbereitungen auf das himmlische Leben und der Bemühungen um das Seelenheil. Hiermit korrespondiert sowohl die Kontinuität bei Stiftungen in der zweiten Hälfte des 13. Jahrhunderts, als auch die zielgerichtete Unterstützung einiger Konvente durch den Landesherren und den Adel, die in einer Reihe von Fällen zur Errichtung von Familiennekropolen führte. Auf der Grundlage der vorgestellten Argumentation gelangt der Autor zum Schluss, dass die in der Historiographie dominierenden Vorstellungen von der Bedeutung des Zisterzienserordens in den böhmischen Ländern im 13. Jahrhundert einer

Od prozření k pokusu o dialog

1955:

X. Mezinárodní kongres historických věd v Římě

František Graus a Josef Macek si uvědomili, že česká historická věda zaostává za vývojem na Západě

Snaha navázat dialog se zahraničím

Cizojazyčná resumé

Historica

Historie v 21. století

Preference anglických publikačních výstupů:

Jak ale vést dialog se společností, která si humanitní společenské vědy financuje?

V hodnocení vědecké práce převládá formalismus. Kvalita publikačních výstupů je odvozována od publikačních platforem, nikoliv od kvality práce samotné.

Sledujeme v přímém přenosu úpadek recenzního řízení a ústup od pravidel vědeckého dialogu.

Jazykové limity českého historického myšlení

Jsou dány povahou výzkumu

- Středověk:
latina, němčina
- Ranný novověk:
latina, němčina
- 19. století
němčina

A podmíněny tématem

Zlatá bula sicilská
Kolonizace
Karel IV.
Husitství
Bílá hora
Češi a Němci

Lze dějiny dělit na české a obecné?

Shrnutí:

(Podmíněnost jazykové složky historického výzkumu)

Mikrohistorie

- Historický místopis (dějiny obcí a měst)

čeština

- Vlastivěda

čeština

- Vybrané dílčí/analytické problémy

(zpravidla) čeština

Makrohistorie

- Dějiny států/národů

- Dějiny epoch

- Dějiny kultur

- Dějiny válek

jazyk je volen podle badatelské otázky a publika/příjemců

Příklad:

Historická biografie

- Osobnost místního významu

čeština

- Osobnost širšího významu

angličtina, němčina